

Ja sam dovre nacrtao glavne crte, po kojima se po mom sudu razlikuju jedna od druge onih sedam oblasti jugoslovenske celine, ali osećam da ova glava ne bi bila potpuna kad je ne bih nadopunio nekim makar sumarnim ocrtanjem onoga što tu jugoslovensku celinu razlikuje od drugih etničkih celina, onoga što u istini daje njoj jednu skupnu zasebnu fizionomiju.

Da te skupne crte postoje, odnosno da su se morale tokom vremena izgraditi, bilo je jasno unapred, već kao baština vanredno prisne slovenske etničke bliskosti svih tih plemena, koja su se danas ujedinila u nacionalnu državu jugoslovensku. Ali one neke iskonske slovenske karakteristike kao tobože zajednička odlika svih Slovena, u koje su slovenski romantičari prve polovine XIX veka tako tvrdo verovali, a koje po neki zapadnjački publicista i danas žurnalističkom ležernošću nalazi, ispadaju iz oblasti našega istraživanja. Za par stvari ja bih svakako bio sklon da vidim izvor u tome zajedničkome slovenskome poreklu. Onaj neukrotivi duh otpora, koji su svi ovi narodi uvek suprotstavljali ne samo tuđinskome osvajaču, nego i svakome domaćem pokušaju da se obrazuje neka narodna državna tvorevina na široj osnovici, svakako je slovenski. Bosanci, srpske kneževine u Makedoniji jednako su se, neukrotivo i uspešno, otimali osnovama Nemanjića, koji su težili na to da bi obrazovali jedno carstvo. Na jednak su način razna plemena hrvatska iz Panonije, današnje Dalmacije i od druguda sprečavala da se formira neka jača država slovenska oko dinastije hrvatske. Kosovska bitka, Krbavska bitka, kojima se općenito pridaje značaj nekoga datuma propasti srpskoga Carstva, odnosno hrvatskoga Kraljevstva, u stvari su tek završna tačka procesa raspadanja, koji je trajao već preko stotinu godina i koji je bio doveo, kod Hrvata, do uklanjanja narodnih dinastija i pokoravanja tuđinskoj zavojevačkoj dinastiji (mađarskim Arpadovcima), kod Srba do parčanja carstva u nekoliko nezavisnih državnica, gotovih da se između sebe zakvače i da prizovu tuđinsku pomoć jedne protiv drugih. Ne bi bilo, barem u celini, opravdano kad bi se ta unutarinja borba smatrala analognom pojavom sa onom borbom, koju su u zapadnoj i centralnoj Evropi morali da vode kraljevi sa feudalnom gospodom. U Francuskoj, Luj XI, u svome nemilosrdnome ratu do istrage protiv moćne feudalne vlastele, nailazio je na simpatije narodne mase, a u svakom slučaju našao je odana i moćna saveznika u nastajućem građanskom staležu. U podunavskim i balkanskim slovenskim oblastima, u kojima je i tako građanstvo bilo malobrojno i malo razvijeno, nema iz onih vremena nikakova traga da bi se ta borba bila mogla da razvije u borbu političku radi preuređivanja državnog uređenja mesto borbe između pojedinih plemena, oblasti i dinasta. Francuski kralj, da ostanemo na primeru francuskome, i pre Ivanke Orleanke nalazio je simpatizera i pomagača